

Dypdykk i dødelighet

Jan Sundin

Den ojämlika döden: landsbygder i Östergötland 1750–1860

Linköping: DIBB förlag, 2023

498 s.

ISBN 978-91-986289-5-1

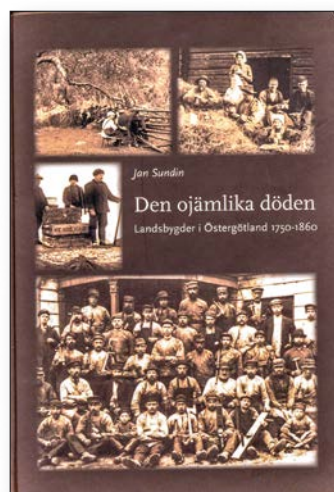
Michael 2024; 21: 137–138

doi:10.5617/michael.10966

I 1970- og 1980-årene skjedde det en oppblomstring av kvantifiserende medisinhistorisk forskning i flere land. Årsakene var flere. Noe hadde med tidsånden å gjøre. Enkeltmenneskers liv og levnet, både i samtid og fortid, fikk større allmenn oppmerksomhet. En mer håndfast forklaring er at datidens nye datateknikk hadde åpnet muligheter for å bearbeide store medisin- og sosialhistoriske tallmaterialer på en helt annen måte.

I Sverige hadde man allerede fra 1749 det såkalte *Tabellväverket*, inntil dette ble omorganisert til det svenske statistiske sentralbyrået (SCB) i 1859. *Tabellväverket* registrerte detaljerte opplysninger, blant annet om befolkningens liv og helse. Gradvis ble dette kildematerialet digitalisert. De nye datasettene ga detaljert informasjon om dødelighet og sykelighet, nå egnet til å sette inn i en større sammenheng. Historisk like viktig var mulighetene for å kople dette bildet med den allmenne konteksten. Vi fikk en ny arena for studier av forholdet mellom levekår og helse.

Et sentralt miljø for denne typen studier ble *Tema Hälsa* ved Linköpings universitet. Der var – og er – historikeren, professor Jan Sundin (f. 1941) en drivende kraft. I denne boken forteller han om sine studier av utviklin-

gen i ti utvalgte nokså ulike områder i Östergötland, basert på *Tabellvärkets* materiale for de enkelte sogn. Östergötland ligger sørvest for Stockholm mellom Vättern og Østersjøen. Det er et slags Sverige i miniatyr med skogsområder i nord og sør, skjærgårdssamfunn i øst og et rikt sletteland med jordbruk og framvoksende industribyer på midten. De meget inngående enkeltstudiene gir derfor eksakt og verdifull informasjon om koplingen mellom helse og forskjellige kontekster. Utvalget av steder som er studert, tillater derfor sammenlikninger med generaliserbar verdi. Det er et stort antall diagrammer og annet illustrasjonsmateriale som visualiserer funnene, og som egentlig setter en standard både for intensjonsdybden i slike studier og for presentasjonen av dem.

Det sier seg selv at detaljer om Östergötland og dets helse- og sosialhistorie 1750–1860 er lesning for spesielt interesserte. På den annen side gir materialet fra *Tabellväirket* en unik innsikt i et samfunn på vei inn i den demografiske transisjon og en gradvis modernisering. For mange i samtiden var dette et fattig-Sverige med ulikhet og utrygghet og usminket nød.

Leseren bør starte med Jan Sundins sammenfattende oversiktskapittel *Det jämlika livet* (s. 469–489). Det er en allmenn, massivt dokumentert innføring i periodens helse- og medisinhistorie. Mange av interaksjonene mellom helse og levekår mellom 1750 og 1860 er prinsipielt de samme som nå. Det er tiden som er annerledes. Derfor har Jan Sundins drøftinger av sine data en overføringsverdi i tid og rom som går langt ut over den perioden, det området og den tiden denne velskrevne boken dreier seg om.

Øivind Larsen
oivind.larsen@medisin.uio.no

Øivind Larsen er professor emeritus i medisinsk historie ved Universitetet i Oslo og redaktør av Michael.